

Desember 2003

Høringsnotat om skattlegging av individuelle livrenter og kapitalforsikringer uten garantert avkastning

1. BAKGRUNN OG SAMMENDRAG

Skattereglene for individuelle livrenter og kapitalforsikringer er utformet i en tid der livsforsikringselskapene alltid garanterte en viss avkastning på sparedelen av innbetalte midler. For forsikringsavtaler med investeringsvalg er det kunden som i utgangspunktet har hele risikoen for avkastningen. Sparedelen av premien plasseres i fond etter forsikringstakers valg, innenfor rammen av det selskapet tilbyr. Det er forsikringselskapet som eier fondsandelene. Kunden har bare et obligasjonsrettslig krav på å få utbetalt en sum tilsvarende nettoverdier av investeringene.

I dette høringsnotatet behandles ulike problemstillinger knyttet til skattemessig behandling av sparedelen av individuelle livrenter og kapitalforsikring uten garantert avkastning, herunder når avkastning innvinnes og tidfestes. Det foreslås en klargjøring av hjemmelsgrunnlaget for skattlegging av avkastning på kapitalforsikringene og hvem som er skattesubjekt for slik avkastning. I den forbindelse foreslås det en endring av arveavgiftsloven for å hindre at avkastning som er skattepliktig for mottakeren ved utbetaling fra forsikringen inngår i grunnlaget for beregning av arveavgift. Videre foreslås det i visse tilfeller en hjemmel for inntektsfradrag for tap av sparedelen i utbetalingsperioden.

Departementet legger til grunn definisjonen av livrente og kapitalforsikring i forsikringsavtaleloven § 10-2. Det forutsettes at avtalene har et forsikringselement.

Notatet avgrenses mot individuelle livrenter som skattlegges etter de særlige reglene som gjelder for individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven (IPA).

Departementet tar sikte på at endringene trer i kraft med virkning fra og med inntektsåret 2004.

2. INDIVIDUELLE LIVRENTER

2.1 Gjeldende rett

Individuelle livrenter med investeringsvalg skal i utgangspunktet likebehandles med ordinære livrenter. Det vises til departementets brev av 26. september 1996 til et advokatfirma, jf. Utv. 1996 s 1258.

Livrenter med full skatteplikt

Etter hovedregelen i skatteloven § 5-1 første ledd er fordel vunnet ved livrente skattepliktig som alminnelig inntekt. Beskatningen foretas ved utbetaling av livrenteterminene, som skattlegges i sin helhet. Så lenge hele terminutbetalingen skattlegges, er det ikke behov for en sontring mellom avkastning og innbetalte midler.

Ordinære livrentepoliser tildeles en viss avkastning årlig. Selv om avkastningen er tilordnet polisen med endelig virkning, innebærer skattereglene at den først blir skattepliktig når den utbetales fra forsikringen. For forsikringer med investeringsvalg er det slik at avkastningen først og fremst tilsvarer endringen i markedsverdien i de underliggende verdipapirene, med fradrag for omkostninger ved polisen. Det er først ved utbetalingen at avkastningen er endelig innvunnet. Avkastning basert på endring i markedsverdi faller inn under skattelovens alminnelige fordelsbegrep og ho vedbestemmelsen om livrenter i skatteloven § 5-1. Det reises dermed ingen særlige problemstillinger knyttet til innvinning og tidfesting av avkastningen i avtaler uten

avkastningsgaranti så lenge avkastningen er positiv og skattlegges ved utbetaling av terminene.

Livrenter med begrenset skatteplikt

Skatteplikten etter § 5-1 er i de aller fleste tilfellene begrenset til den del av livrenten som anses å gå utover tilbakebetaling av innbetalte premier, jf. § 5-41. Den begrensede skatteplikten gjelder for livrenter som er tegnet i selskap som har eller har hatt tillatelse til å drive forsikringsvirksomhet her i landet. Hvilke selskaper som kan tilby og forvalte slike avtaler er nærmere omtalt i departementets brev av 7. mai 2002 til et advokatfirma (se Finansdepartementets hjemmeside på nettet: www.finans.dep.no). Det forutsettes videre i § 5-41 at livrenten følger nærmere fastsatte vilkår, og at det ikke er gitt fradrag ved ligningen for premien. Vilklårene og beregning av skattepliktig inntekt er regulert i forskrift av 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 (FSFIN)§ 5-41.

Beregning av den skattepliktige inntekten er avhengig av produkttypen. For livrenter som nevnt i § 5-41-2 bokstavene a-d skal den skattepliktige avkastningen beregnes som differansen mellom årets ytelser og et årlig fradragsbeløp, jf. § 5-41-3 første ledd. Bestemmelsens annet ledd regulerer beregningen av det årlige fradragsbeløpet. Fradragsbeløpet er summen av alle innbetalte premier dividert på det antall år livrenten skal løpe. Beløpet kan dermed fastsettes på samme måte for avtaler med og uten garantert avkastning.

Årets ytelser kan ikke fastsettes på forhånd for livrenter uten garantert avkastning. Ytelsene vil til enhver tid være avhengig av markedsverdien på de underliggende fondsandelene. Den terminvise utbetalingen skal utgjøre verdien på utbetalingstidspunktet dividert på antall gjenstående terminer

inklusive den aktuelle. Vi viser til någjeldende FSFIN § 5-41-9, som sist ble endret ved forskrift av 27. juni 2003 nr. 874.

Forskriftens § 5-41-3 gjelder tilsvarende for overlevelsesrenter etter § 5-41-2 bokstavene e-g. Når fradragsbeløpet for de sistnevnte produktene beregnes, legges forsikringens avbruddsverdi til grunn i stedet for summen av innbetalte premier. Det samme gjelder for ektefellerente og livrente med garanti som begynner å løpe på grunn av dødsfall før oppnådd alder etter polisen. Departementet antar at det ikke er et skattemessig problem å legge avbruddsverdien til grunn for avtalene med investeringsvalg.

For uførere renter i henhold til § 5-41-2 bokstav j skal det ikke fastsettes noen differanse. Her regnes 20 prosent av terminutbetalingen som skattepliktig inntekt. Dette er imidlertid livrenter som ikke omfatter sparing, og som derfor ikke er av interesse i denne sammenheng. Barnerente er unntatt fra skatteplikt, jf. § 5-41-5.

Tap

For livrenter med investeringsvalg kan verdiene av de underliggende fondsandelene bli så lav at det oppstår et tap, negativ avkastning, i forhold til innbetalte midler.

Skatteloven har særlige bestemmelser om livrenter. Den positivrettslige reguleringen på området innebærer at særreglene må anses å gi uttømmende regulering. De kan ikke suppleres av mer generelle bestemmelser som skatteloven § 6-2 om tap ved realisasjon av formuesgode. Etter departementets vurdering kan rett til fradrag heller ikke kan innfortolkes i det regelverket som gjelder for skattlegging av livrenter. Departementet har uttalt seg om fradragsspørsmålet i et brev av 26. november 2001 til et advokatfirma (Utv. 2001 side 174):

"I den grad det årlige fradragsbeløpet etter FSFIN § 5-41-3 overstiger terminutbetalingen, vil det oppstå spørsmål om fradrag for tap i innskutt kapital. I denne særskilte reguleringen av skatteplikten finnes det ingen konkret fradragshjemmel for slikt tap. Departementet antar at rett til fradrag ikke kan innfortolkes i regelverket, og at det dermed ikke er adgang til å kreve fradrag for tap på innskutt kapital under en livrente forsikring med investeringsvalg."

2.2 Departementets vurderinger og forslag

Når kunden har hele risikoen for avkastningen og den positive avkastningen er skattepliktig, taler det for at det bør gis fradragsrett for tap av innskutt kapital. Etter departementets syn bør det som en hovedregel være symmetri mellom skatt på positiv avkastning og inntektsfradrag for tap for de produktene som omfattes av dette notatet.

Spørsmålet om fradragsrett gjelder i utgangspunktet både livrenteterminer som skattlegges fullt ut etter § 5-1 og livrenter med begrenset skatteplikt etter § 5-41 og FSFIN § 5-41. I begge tilfellene er det risiko for at det utbetales mindre enn innbetalt premiebeløp for sparedelen av forsikringen eller gjenkjøpsverdien av denne.

Etter departementets vurdering er det imidlertid ikke behov for noen fradragshjemmel for livrenter med full skatteplikt. Dersom det er innbetalt en premie på i alt 100 og det bare utbetales 80, er det 80 som inngår i grunnlaget for alminnelig inntekt. Den negative avkastningen på 20 er det tatt hensyn til ved at det bare er de 80 som skattlegges. Det er etter dette bare aktuelt å se nærmere på livrenter med begrenset skatteplikt.

Etter livrenteforskriften fastsettes den skattepliktige avkastningen ved utbetaling av hver terminytelse. Den samlede årlige avkastningen blir summen av avkastningen for samtlige terminutbetalinger i inntektsåret. For livrenter nevnt i § 5-41-2 bokstavene a-d er det mulig å fastsette tap på en enkel måte, ved å definere den som en negativ differanse etter § 5-41-3. Departementet antar at dette utgjør hovedtyngden av livrentene hvor det er rimelig å åpne for symmetri mellom skattlegging av positiv avkastning og fradrag for tap. Departementet antar at det verken ligningsteknisk eller administrativt er vanskelig med en fradragshjemmel som nevnt.

Barne- og uførereinter er det ikke aktuelt å vurdere fradragsspørsmålet for. Departementet viser til det som er sagt ovenfor om skatteplikten for disse produktene. De livrenteavtalene som da gjenstår er overlevelsese- og ektefellerinter etter § 5-41-2 bokstavene e til h. For disse avtalene legges forsikringens avbruddsverdi, på det tidspunktet forsikringstilfellet inntreffer, til grunn ved beregningen av skattepliktig inntekt i stedet for summen av

innbetalte premier. Det antas at beregningen gir tilstrekkelig grunnlag for å fastsette tap, som også for disse avtalene vil være en negativ differanse.

Fradragsrett forutsetter at tapet er endelig. Det innebærer at en endring av markedsverdien frem til utbetalingsperioden under enhver omstendighet ikke gir grunnlag for fradrag. I utgangspunktet er det først ved siste utbetaling fra livrenten at det definitive tapet kan fastsettes. Departementet antar likevel at en negativ differanse som definert ovenfor gir et tilstrekkelig grunnlag for å si at tapet er endelig. En slik løsning er praktisk både for skattyterne, forsikringsselskapene og ligningsmyndighetene.

Det blir så et spørsmål om hvem som skal gis fradragsrett. Det er et alminnelig prinsipp i skattelovgivningen at rett til fradrag forutsetter en oppofrelse, tapet må være endelig pådratt, for skattyter. Tap av innbetalte midler er utvilsomt en oppofrelse i skattelovens forstand for avtaler om livrente som skal utbetales til forsikringstaker. Det kan reises spørsmål ved om den som mottar utbetalinger fra en livrente som andre har innbetalt premie til anses å ha hatt et tap slik det beskrives ovenfor, i form av en negativ differanse.

Departementet antar at fradragsretten ikke bør begrenses til den som har innbetalt premiene. Skatteplikt for en positiv avkastning er lagt på den som mottar utbetalingen. Livrenteforskriften har således særregler om tilordning av inntekt. De bør gjelde uavhengig av om avtalen gir positiv avkastning eller tap. Det er bare når disse særreglene anvendes at det blir symmetri mellom skattepliktig positiv avkastning og fradrag for tap.

På bakgrunn av det ovennevnte foreslår departementet at det tas inn en bestemmelse i skatteloven § 6-47 om fradragsrett for tap av innskutt kapital for livrenter uten avkastningsgaranti etter § 5-41-2 bokstavene a til d, og at

departementet gis fullmakt til å gi regler til gjennomføring og utfylling av bestemmelsen. Etter departementets vurdering er det mest hensiktsmessig at forskriftsbestemmelsene tas inn i FSFIN § 5-41.

3. KAPITALFORSIKRING

3.1 Gjeldende rett

Kapitalforsikring kan enten tegnes som en ren risikoforsikring eller som en kombinert forsikring. Den kombinerte forsikringen har både en risikodel og en sparedel. Vurderingen og forslaget i dette høringsnotatet gjelder kun sparedelen i en kombinert kapitalforsikring uten avkastningsgaranti. Det forutsettes som nevnt innledningsvis, at forsikringsavtalen inneholder et forsikringselement.

Etter skatteloven § 5-20 annet ledd er årlig avkastning på sparedelen av en kombinert kapitalforsikring skattepliktig. Det er fastsatt bestemmelser om beregning av den årlige avkastningen i forskrift av 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 (FSFIN) § 5-20. I forskriften § 5-20-3 bokstav f er den definert som avkastningen i ett år av oppsparingen under forsikringen, beregnet i henhold til forskriften. Utgangspunktet er at årsavkastningen er sparesaldoen ved årets utgang med fradrag for premien mv. Begrensning av skatteplikten følger av § 5-20-7.

For kapitalforsikring med garantert avkastning tilordnes avkastningen kontrakten hvert år. Med unntak av eventuell andel av tilleggsavsetninger og kursreserver er den tilordnet polisen med endelig virkning. Andelen av tilleggsavsetninger og kursreserver tilordnes polisen med endelig virkning

først når forsikringstilfellet inntreffer, ved avtalt opphørstidspunkt eller ved gjenkjøp. Etter det departementet har fått opplyst, er en slik håndtering av tilleggsavsetningene og kursreservene vel etablert praksis hos forsikringselskapene.

Avkastning som er endelig tilordnet polisen innvinnenes og periodiseres i det inntektsåret tilordningen skjer. På bakgrunn av det som er sagt ovenfor om andel av tilleggsavsetninger og kursreserver er det først ved utbetaling fra forsikringen at denne del av avkastningen er skattepliktig.

Det er endringen i markedsverdien i de underliggende fondsandelene, med fradrag for omkostninger til forsikringselskapet, som er avkastningen i en kapitalforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti. Slik avkastning faller inn under skattelovens alminnelige fordelsbegrep og skatteloven § 5-20. Departementet har i brev av 27. november 2001 til et advokatfirma (Utv. 2002 side 176) uttalt følgende om videreføring og utvidelse av den nevnte ligningspraksisen for kapitalforsikring med investeringsvalg:

”Denne praksisen må etter departementets vurdering kunne videreføres og utvides til å gjelde avkastning i form av endret markedsverdi. For kapitalforsikring med investeringsvalg innebærer dette at avkastningen på innbetalt kapital først blir skattepliktig ved utbetalingen.

Også reelle hensyn tilsier en slik løsning. Når forsikringstaker har den fulle risikoen for plasseringen, er det nærliggende å trekke en sammenligning med den situasjon at forsikringstaker er formell eier av de underliggende verdipapirene. I så fall ville avkastningen bli skattepliktig som gevinst ved realisasjon.

Departementet har etter dette kommet til at avkastning på kapitalforsikring med investeringsvalg skal skattlegges som alminnelig inntekt etter § 5-20 når forsikringstilfellet inntreer, ved avtalt opphør eller ved gjenkjøp.”

Når gjelder sammenhengen mellom § 5-20 annet ledd og § 5-21 annet ledd med hensyn til avkastning som ikke skattlegges før ved utbetaling fra forsikringen, vises det til det ovenfor nevnte brevet.

Tap

Departementet viser her til det som er uttalt ovenfor under avsnittet om individuelle livrenter og til brev av 27. november 2001 (Utv. 2002 side 176) der det uttales:

”Det foreligger ingen direkte hjemmel for fradrag for tap under en kapitalforsikring, verken i lov eller forskrift. Det er departementets oppfatning at en slik hjemmel ikke kan innfortolkes i regelverket. Det foreligger derfor i dag ingen adgang til å kreve fradrag for negativ avkastning under en kapitalforsikring med investeringsvalg.”

Formue

Sparemidlene i en kapitalforsikring inngår i grunnlaget for formuesskatt. Forsikringen verdsettes til gjenkjøpsverdien, jf. skatteloven § 4-16. For avtaler uten avkastningsgaranti, vil gjenkjøpsverdien etter denne bestemmelsen være nettomarkedsverdi av de underliggende fondsandelene på tidspunktet for formuesverdsettelsen. Dersom gjenkjøpsverdien ikke er tilfredsstillende opplyst fastsettes den ved skjønn. Det er gitt regler om dette i FSFIN § 4-16. Forskriften har imidlertid sjablongmessige bestemmelser som ikke kan benyttes til å fastsette verdien av de underliggende fondsandelene i en kapitalforsikring med investeringsvalg.

3.2 Departementets vurderinger og forslag

Etter departementets syn er det først når det foretas utbetaling av sparedelen fra en kapitalforsikring uten avkastningsgaranti at det er mulig å fastsette endelig avkastning på forsikringen. Det er på dette tidspunktet fordelen innvinnes.

Hjemmelen for å skattlegge positiv avkastning er tilstrekkelig klar når det er forsikringstaker som mottar utbetaling fra forsikringen. Det vises til departementets uttalelse i brev av 27. november 2001 (Utv. 2002 side 176). Uttalelsen er avgrenset til de tilfellene der forsikringstaker og sikrede er samme person. Det er ikke uttrykkelig uttalt i brevet, men det fremgår klart av sammenhengen og henvisningen til skatteloven § 5-20 annet ledd. Bestemmelsen er en bestemmelse om innvinning, men det følger av ordlyden at forsikringstaker er skattesubjekt.

Når avkastningen først innvinnes og periodiseres ved utbetalingen, er det således nødvendig å sikre en hjemmel for skattlegging av avkastningen ved utbetaling til andre enn forsikringstaker. Departementet antar at det mest vanlige vil være utbetaling til den sikrede etter avtalen. Det kan imidlertid også foretas utbetaling til forsikringstakers arvinger eller dødsbo. Ingen av disse tilfellene faller inn under ordlyden i § 5-20 annet ledd. Departementet foreslår på denne bakgrunn en endring av § 5-20 annet ledd, jf forslaget § 5-20 annet ledd bokstav b. Det følger av alminnelige prinsipper i skattelovgivningen at mottaker er skattesubjekt.

Etter departementets vurdering innebærer forslaget til § 5-20 annet ledd bokstav b i realiteten ingen skatteskjerpelse for mottaker. Mottakeren vil som før få nettobeløpet etter avkastning til disposisjon.

Lovforslaget inneholder også en teknisk revisjon av § 5-20 annet ledd for å gjøre bestemmelsen mer oversiktlig. Som en konsekvens av forslaget til § 5-20 annet ledd bokstav b, foreslår departementet en endring av § 5-21.

Det kan reises spørsmål om det er behov for å forskriftsregulere hva som er skattepliktig avkastning. Departementet antar at det inntil videre ikke er

behov for en slik regulering. Utbetaling fra forsikringen vil normalt være med et engangsbeløp. Da vil skattepliktig avkastning være bruttomarkedsverdi på premiemidlene med fradrag for omkostninger til forsikringsselskapet og summen av innbetalte premier. Der det er avtalt flere utbetalinger vil beregningen bli tilsvarende, men fradraget for innbetalte premier blir en forholdsmessig andel. Ved fem utbetalinger vil fradraget utgjøre en femtedel av summen av innbetalte premier.

Tap

Det er de samme hensyn som taler for symmetri mellom skatt på positiv avkastning og fradrag for tap for kapitalforsikringer som for livrenter. For begge produktene er det særregler om tilordning som er utgangspunkt for en vurdering av når det oppnås en slik symmetri. Departementet foreslår at det gis fradrag i alminnelig inntekt for tap. Tap oppstår når differansen som beskrives ovenfor er negativ.

Vurderingen av hvem som skal gis rett til fradraget blir den samme som for individuelle livrenter.

Arveavgift

Etter arveavgiftsloven § 2 åttende ledd skal det svares arveavgift av utbetalinger i forbindelse med dødsfall fra forsikringsselskap til dødsbo, avdødes arvinger eller noen som er oppnevnt som begunstiget etter forsikringsavtalen. Departementet foreslår at utbetaling av skattepliktig avkastning unntas fra denne plikten for å hindre at det samme beløpet både skattlegges hos mottakeren og inngår i grunnlaget for beregning av arveavgift. Unntak fra avgiftsplikt er valgt fremfor unntak fra skatteplikt, i slike dobbeltbeskatningstilfeller, etter en helhetsvurdering, der blant annet hensynet til lik skattemessig behandling av kapitalforsikringer med og uten avkastningsgaranti er vektlagt. Departementet viser til forslaget til endring av arveavgiftsloven § 2 åttende ledd annet.

4. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Departementet antar at de administrative konsekvensene på sikt vil bli positive fordi forslaget bidrar til en klargjøring av regelverket.

5. FORSLAG

Forslag til lov om endring i lov om skatt av formue og inntekt av 26. mars 1999 nr. 14

I lov om skatt av formue og inntekt av 26. mars 1999 nr. 14 gjøres følgende endring:

§ 5-20 annet ledd første punktum skal lyde:

(2) Som fordel vunnet ved kapital regnes

- a. årlig avkastning på sparedelen av en livsforsikring (kapitalforsikring), for forsikringstakeren,
- b. *annen avkastning på sparedelen av en livsforsikring(kapitalforsikring).*

§ 5-20 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde.

Dette ledd gjelder livsforsikring (kapitalforsikring)i forsikringsselskap hjemmehørende i en stat innenfor EØS-området.

§ 5-21 annet ledd ny bokstav a skal lyde:

- a. *avkastning som regnes som inntekt etter § 5-20 annet ledd bokstav*
- b

§ 5-21 annet ledd bokstavene a og b blir henholdsvis ny bokstav b og c.

§ 6-47 ny bokstav h skal lyde:

Det gis fradrag for tap av sparedelen ved utbetaling fra en individuell livrente etter § 5-41 første ledd og livsforsikring (kapitalforsikring)i forsikringsselskap hjemmehørende i en stat innenfor EØS-området.

Departementet kan i forskrift gi regler til utfylling og gjennomføring av første punktum.

Forslag til lov om endring i lov om avgift på arv og visse gaver av 19. juni 1964 nr. 14

§ 2 åttende ledd annet punktum skal lyde:

Dette gjelder ikke utbetaling av avkastning som regnes som fordel vunnet ved kapital etter skatteloven § 5-20 annet ledd bokstav b eller utbetalinger til dekning av ansvar for økonomisk tap som mottakeren påføres som følge av dødsfallet.

Forslag til forskrift om endring i forskrift av 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14

I forskrift av 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 gjøres følgende endring:

§ 5-41-3 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Det gis fradrag for tap når differansen som nevnt i annet punktum er negativ.